

## АНАЛІЗ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

**Єфіменко Л. Л.,**  
*кандидат юридичних наук,  
старший науковий співробітник  
Науково-дослідного інституту фіскальної політики  
Університету державної фіскальної служби України*

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану правового забезпечення та організації взяття проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю. Охарактеризовано сутність та особливості відповідної процедури, зокрема окреслено нагальні проблемні питання та шляхи їх вирішення.

Статья посвящена исследованию современного состояния правового обеспечения и организации взятия проб (образцов) товаров при осуществлении таможенного контроля. Охарактеризованы сущность и особенности соответствующей процедуры, в частности обозначены актуальные проблемные вопросы и пути их решения.

The article is devoted to the research of the current state of legal support and the organization of taking samples (samples) of goods during customs control. The essence and peculiarities of the corresponding procedure are characterized, in particular, the urgent problem issues and ways of their solution are outlined.

**Ключові слова:** процедура взяття проб (зразків) товарів, нормативно-правове регулювання процедури взяття проб (зразків) товарів, порушення норм взяття проб (зразків) товарів.

---

**Постановка проблеми.** Спеціальні знання в митній справі використовуються митними органами всіх країн світу, а проведення відповідних досліджень (експертиз) є механізмом отримання необхідної для здійснення митного контролю інформації та доказів у справах про митні правопорушення. Тому в сучасних умовах дуже важливою є ефективна реалізація поставлених завдань у сфері організації проведення митних експертиз, що зумовлюється якістю нормативно-правового забезпечення діяльності з відбору проб і зразків для проведення дослідження, зокрема залучення спеціалістів до участі у митному контролі. Процедура відбору проб і зразків для проведення дослідження здійснюється вибірково митними органами в межах процедур митного контролю та митного оформлення, тому вона має певні особливості, зокрема супроводжується відповідними складностями проведення.

**Стан дослідження.** Процедура взяття проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю досить комплексно врегульовано на законодавчому рівні, але, як уже зазначалося раніше, порядок проведення відповідного дослідження є доволі таки складним та об'ємним. Це може стосуватися будь-якого етапу дослідження (починаючи від встановлення виду та найменування товару під час вирішення питань класифікації товарів згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності, зокрема кількістю взяття проб (зразків), термінами проведення та правильністю декларування товарів і т.д.). Незважаючи на чисельність нормативних джерел, які врегульовують порядок взяття проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю, якість не завжди відповідає вимогам сьогодення.

На нашу думку, сьогодні ще не достатньо досліджено проблематику порядку взяття проб (зразків) товарів із наукового погляду. Деякі аспекти процедури використання спеціальних знань митними органами розглянули у своїх працях Л.Г. Карпенко, А.О. Брачук, О.М. Шевчук та деякі ін. Однак проблематика правового забезпечення та організації взяття проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю на тепер потребує додаткового аналізу.

**Метою статті** є аналіз правового забезпечення й практики реалізації організаційних заходів щодо взяття проб (зразків) товарів під час митного контролю, виявлення проблемних аспектів та запропонування напрямів удосконалення у разі їх виявлення.

**Виклад основного матеріалу.** Із метою здійснення митного контролю та митного оформлення товарів митним органом за вмотивованим письмовим розпорядженням керівника відповідного митного органу або його заступника можуть братися проби та зразки зазначених товарів для дослідження (аналізу, експертизи). Сьогодні особливості процедури взяття проб (зразків) товарів урегульовано

Митним кодексом України; наказом Міністерства фінансів України від 02.12.2016 № 1058 «Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України зі Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акту про взяття проб (зразків) товарів та висновку», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26.12.2016 № 1693/29823; наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2016 № 699 «Про затвердження порядку передання, повернення та знищення (утилізації) проб (зразків) товарів після проведення дослідження (експертизи) Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС та форм актів про передання проб (зразків) товарів, про повернення проб (зразків) товарів, про знищення (утилізацію) проб (зразків) товарів», у Міністерстві юстиції України 23.08.2016 за № 1173/29303.

Аналізуючи відповідні нормативно-правові акти, потрібно зазначити, що процедура взяття проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю є досить складною та включає в себе певні особливості, які притаманні тільки для неї. Відповідно до ч. 1, ст. 325 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI зі змінами та доповненнями (далі – МКУ), за письмовою заявою власника товарів або уповноваженої ним особи та з дозволу органу доходів і зборів для визначення істотних характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, можуть здійснюватися взяття проб та зразків таких товарів.

Також взяття проб (зразків) товарів може проводитися уповноваженими посадовими особами органу доходів і зборів на підставі вмотивованого письмового рішення керівника цього органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки (ч. 2, ст. 356).

У ч. 6, ст. 356 МКУ визначено, що взяття проб (зразків) товарів, які перебувають під митним контролем, посадовими особами інших державних органів, а також декларантами або уповноваженими ними особами здійснюється спільно з посадовими особами відповідного органу доходів і зборів. На основі цього складається акт за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (ч. 17, ст. 356 МКУ). Потрібно зазначити, що форма акту про взяття проб (зразків) товарів урегульована наказом Міністерства фінансів України від 02.12.2016 № 1058. Відповідно до ч. 19, ст. 356 МКУ, декларанти або уповноважені ними особи повинні бути ознайомлені з результатами проведеного дослідження (аналізу, експертизи) проб та зразків товарів і отримати від органу доходів і зборів, яким призначено таке дослідження (аналізу, експертизи), примірники цих результатів не пізніше наступного робочого дня після проведення дослідження (аналізу, експертизи) спеціалізованим органом із питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику чи його відокремленим підрозділом або після отримання органом доходів і зборів примірників результатів такого дослідження (аналізу, експертизи) від інших державних органів. У разі ненадання примірників результатів досліджень у зазначений термін такі дії можна вважати порушенням службових обов'язків посадовими особами органів доходів і зборів. Натомість органи доходів і зборів не відшкодовують витрати, здійснені декларантом або уповноваженою ним особою внаслідок взяття проб (зразків) товарів, що перебувають під митним контролем (ч. 20, ст. 356 МКУ). При цьому ч. 1 та ч. 3, ст. 357 МКУ визначає, що дослідження (аналізу, експертизи) проводяться експертами Спеціалізованого органу або інших експертних установ (організацій) призначених органом доходів і зборів. Призначення дослідження (аналізу, експертизи) в інших установах (організаціях) допускається тільки у разі неможливості проведення експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, чи його відокремленим підрозділом або за заявою декларанта чи уповноваженої ним особи для підтвердження чи спростування результатів проведеного дослідження (аналізу, експертизи).

У свою чергу, ч. 17 та ч. 20, ст. 357 МКУ встановлено:

– проби (зразки) товарів, зокрема пошкоджені, і техніко-технологічна документація належать їх власникам. Після закінчення дослідження (аналізу, експертизи) проби (зразки) з урахуванням встановленого ч. 14 цієї статті строку зберігання повертаються декларанту або уповноваженій ним особі на письмову вимогу з оформленням відповідного акту, форма якого затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

– проби (зразки) товарів, не затребувані власником або уповноваженою ним особою протягом встановленого ч. 14 цієї статті строку зберігання, знищуються з оформленням відповідного акту, форма якого затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. При цьому вартість зазначених проб (зразків) власникові або уповноваженій ним особі не відшкодовується;

– техніко-технологічна документація та інші документи з інформацією про характеристики товару, проби (зразки) якого відбиралися для проведення досліджень (аналізів, експертиз), повер-

таються власнику товарів або уповноваженій ним особі після закінчення митного оформлення цих товарів або після надання органу доходів і зборів засвідчених в установленому порядку копій зазначених документів, які залишаються у справах органу доходів і зборів;

– оплата проведення досліджень (аналізів, експертиз) проб (зразків) товарів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Вагоме значення під час проведення митного контролю щодо взяття проб (зразків) товарів повинно відводитися взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України зі Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз). У цьому разі з метою ідентифікації товарів і митного оформлення відповідної документації митні органи мають право брати проби товарів для проведення дослідження в Спеціалізованих лабораторіях, а основним її завданням є забезпечення реалізації державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, зокрема державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства.

На законодавчому рівні врегулювання питання функціонування Спеціалізованих лабораторій із питань експертизи здійснюється відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 02.12.2016 № 1058 «Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України зі Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акту про взяття проб (зразків) товарів та висновку». Зазначений Порядок визначає послідовність та порядок виконання дій посадовими особами структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України (далі – органи ДФС) під час направлення запитів про проведення досліджень (аналізів, експертиз), постанов про призначення експертиз у справах про порушення митних правил до Спеціалізованої лабораторії з питань експертизи та досліджень ДФС (далі – СЛЕД ДФС).

На основі аналізу підзаконних нормативно-правових актів можна зробити висновок, що реалізація практичних аспектів повноважень посадових осіб органів доходів і зборів на здійснення експертизи, зокрема взяття проб (зразків) товарів під час митного контролю, характеризуються певними невідповідностями та потребують уточнень.

Убачаємо необхідним звернути увагу на упущення нормотворців щодо врегулювання порядку взяття проб (зразків) товарів під час митного контролю на рівні МК України та наказу № 1058. Так, ч. 1 ст. 356 МК України встановлює, що взяття проб (зразків) товарів здійснюється посадовими особами органу доходів і зборів у межах процедур митного контролю та митного оформлення. Натомість у ч. 1 Розділу IV Порядку зазначається, що взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи) проводиться уповноваженими посадовими особами органу ДФС на підставі вмотивованого рішення керівника цього органу або особи, яка виконує його обов'язки або постанови про взяття проб і зразків у справі про порушення митних правил. Звертаємо увагу на те, що зміст понять «митний контроль», «митне оформлення» та «порушення митних правил» є несуміжними, тому виникає упущення з боку Законодавця щодо розгляду цих понять у такому вигляді. Убачаємо необхідним унести зміни до цих нормативно-правових документів, зокрема доповнити ч. 1 ст. 356 МК України, виклавши її у такому вигляді «Взяття проб (зразків) товарів здійснюється посадовими особами органу доходів і зборів у межах порядку проведення митного контролю, митного оформлення та порушення митних правил». Відповідні зміни необхідно зазначити й у ч. 1 Розділу IV Порядку.

Дещо необґрунтованою є також ч. 17 ст. 356 МК України, яка встановлює, що про взяття проб (зразків) товарів складається акт, однак не зазначається кількість примірників відповідного документа. Знову ж таки досить розширено розглядається це питання в ч. 8 Розділу IV Порядку «Про взяття проб (зразків) товарів складається акт у трьох примірниках, форму якого затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02 грудня 2016 року № 1058». На нашу думку, МК України повинен урахувати такі факти, оскільки їх упущення може супроводжуватися подальшими порушеннями порядку взяття (проб) зразків товарів.

Уточнень потребує також і ч. 2 Розділу VI Порядку, де знову ж таки встановлено, що «у разі проведення досліджень (аналізу, експертизи) під час здійснення податкового контролю, митного контролю та митного оформлення висновок складається у двох примірниках». Як уже зазначалося раніше, відповідний порядок повинен розкриватися в межах митного контролю, митного оформлення та порушення митних правил, оскільки у такому разі виникають розбіжності між послідовністю викладення відповідних положень у МК України та наказі 1058. Що стосується поняття «податковий контроль», то його доречніше розглядати як відокремлену систему заходів, які спрямовані на протидію порушенням податкового законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на відповідні контролюючі органи.

Звертаємо увагу на те, що така проблема виникає і в подальших частинах як МК України, так і Порядку. Потрібно зазначити, що згідно з ч. 4 ст. 517 МК України «Посадова особа органу доходів і зборів, у провадженні або на розгляді якої знаходиться справа про порушення митних правил, виносить постанову про взяття проб та зразків», згідно з ч. 9 Розділу IV Порядку «У разі взяття проб (зразків) товарів згідно зі статтею 517 Митного кодексу України складається протокол про одержання проб і зразків, копія якого надається до СЛЕД ДФС разом із постановою про призначення експертизи у справі про порушення митних правил». Тут потребує доповнення й МК України в ч. 6 ст. 517, оскільки виникає неузгодженість між МК України та Порядком, зокрема щодо процесу здійснення процедури надання копії відповідного документу до СЛЕД ДФС, що, на нашу думку, також може негативно позначитися на якості проведення цієї процедури.

**Висновки.** Потрібно констатувати той факт, що органи доходів і зборів усе частіше програють судові справи з питань порушення митних правил, що супроводжується слабкою доказовою базою, зокрема щодо процесуальних і процедурних помилок під час взяття проб (зразків) товарів, призначення експертизи товарів або через відсутність призначення експертизи товарів.

Не рідкісними є випадки, коли погане знання процесуальних і процедурних вимог посадовими особами митних органів під час взяття проб (зразків) товарів призводить до того, що виникає необхідність у повторному або додатковому взятті проб (зразків) товарів. Це пов'язано з тим, що представлені об'єкти на експертизу не відповідають установленим вимогам за обсягом або якістю проб (зразків) товарів. Так само необхідно вказати на випадки невідповідності упаковки або оформлення об'єктів експертизи ідентифікаційним вимогам. На нашу думку, це негативно позначається на порядку проведення як митного контролю в цілому, так і взяття проб (зразків) товарів.

Практика взяття проб (зразків) товарів у митних цілях показує, що для цього застосовуються відповідні Нормативи взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження, що містять методики випробування продукції з метою перевірки якості та інших показників продукції, що може не відповідати цілям митного контролю. Крім того, як правило, на експертизу береться мінімальна кількість товару, зокрема одна товарна одиниця без урахування контрольної і арбітражної частини об'єкта експертизи. Це призводить до неможливості визначення репрезентативності проб (зразків) товару і, як наслідок, статистичної похибки під час дослідження товару, хоча це передбачено Нормативами під час випробування продукції.

У зв'язку з такими тенденціями та деякими неузгодженостями між чинними нормативно-правовими актами вважаємо, що подальшими нагальними потребами є науково обґрунтована розробка удосконалення вимог до методів та порядку відбору і взяття проб (зразків) товарів у митних цілях, а також залучення митних органів до удосконалення практики застосування відповідних методик.

---

## Література:

1. Митний кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку. Наказ Міністерства фінансів України від 02.12.2016 № 1058. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1693-16>
3. Про затвердження порядку передання, повернення та знищення (утилізації) проб (зразків) товарів після проведення дослідження (експертизи) Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС та форм актів про передання проб (зразків) товарів, про повернення проб (зразків) товарів, про знищення (утилізацію) проб (зразків) товарів. Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2016 № 699. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1173-16>